

V mojom prípade nejde len o moju osobnú záležitosť, ide o záležitosť celej socialistickej skupiny, ktorú som so spolupracovníkmi organizoval a viedol, a ktorá pri oslobodzovaní ČSR vykonala tak záslužnú prácu ako ktorákoľvek iná politická skupina.

Podobné počínanie vedúcich činiteľov KSS voči bývalým socialistom označujem za nespravodlivé a krátkozraké, zjednotenej strane za škodlivé. Len málo súdruhov z KSS je oprávnené mi povedať: "V ilegalite vykonal som viac užitočnejšej práce ako Ty!" Medzi bývalými socialistami pre vyššie opísané príčiny i tak je veľa otvorenej nespokojnosti a keď teraz po žilinskej konferencii strany a banskobystrickej voľbe členov do pražského parlamentu a do SNR zistia ďalšie skutočnosti, ktoré sú zrejmým dôkazom toho, že bývalí socialisti sú vedomé odstrkovaní na vedľajšiu koľaj, nespokojnosť a tá stúpne. Ako sa táto nespokojnosť môže prejaviť, nemožno dnes ešte naisto určiť. Možností je viac: odchod do bezpartajnosti, hlásenie sa do radov DS, ako to už viacerí urobili, ale je možný aj taký prejav nespokojnosti, že sa budú dožadovať rozluky nepodareného manželstva a budú sa snažiť ísť pod vlastnou firmou, vlastným práporom do ďalšej práce za krajší zajtrajšok národov ČSR, ako je tomu v českých zemiach. Pričom nepochybujem, ak by sa k takejto rozluke, že by súručenstvo ľavicového bloku bolo tak tesné a úprimné, ako je tomu v Čechách a na Morave a ako sme to spolu ešte vo väzení plánovali.

Súdruhu! Si predsedom strany. Máš veľkú zodpovednosť za všetko to, čo sa v rámci tejto strany deje a menom tejto strany koná. Ale máš aj veľké možnosti nápravy. Ja Ťa týmto mojím obširným listom o takúto nápravu žiadam, kým nie je neskoro. O nič iné mi nejde, len aby si sa pričínil o poctivé dodržanie ujednaní a sľubov, na základe ktorých došlo k zlúčeniu dvoch marxistických strán v jednu stranu, v stranu komunistickú.

Chcem veriť, že tak urobíš, čím by moja osobná úcta k Tebe len stúpila.

Súdružsky Ťa zdraví

Tvoj Bahurinský.

24. augusta 1945

Slovenský národný archív, Bratislava, fond Sociálna demokracia na Slovensku, a. j. 1.

Dokument č. 21

Obežník Demokratickej strany o obmedzení počtu manifestácií z 20. septembra 1945

Číslo: 4.621/1945

V Bratislave, dňa 20. septembra 1945

Vec: Poriadanie manifestácií DS,
organizačné práce

O b e ž n í k č. 11/45/org.

Expozitúram ÚS (Ústredného sekretariátu) DS v Košiciach, Banskej Bystrici a v Žiline

Všetkým okresným sekretariátom DS na Slovensku.

Ústredný sekretariát DS v Bratislave vyzýva všetky okresné sekretariáty, aby odo dňa vydania týchto pokynov obmedzili usporiadania verejných manifestačných zhromaždení ako aj iných verejných osláv vo svojich okresoch.

Verejné manifestácie a iné oslavy boli poriadané už takmer vo všetkých okresoch, ba i v obciach a prehovorili na nich čelní činitelia nášho verejného života. Pre zaneprázdnenosť a zdolanie vážnych úkolov pre budúcnosť sa budú môcť funkcionári na oslavy uvoľniť len v ojedinelých a odôvodnených prípadoch. Usporiadanie oslavy musí preto okresný sekretariát, respektíve okresný predseda oznámiť ÚS (Ústrednému sekretariátu) DS, resp. patričnej Expozitúre, vopred aspoň 14 dní.

Týmto postupom sa zabráni tomu, ako sa aj v mnohých prípadoch stalo, že plánované oslavy boli ohlásené Ústrediu v tak krátkej lehote pred ich uskutočnením, takže nebolo už možné žiadneho rečníka vyslať. Tak vznikli zbytočné nedorozumenia a kolízie.

Ústredný sekretariát DS zakazuje okresným sekretárom, aby sami priamo vyjednávali s vedúcimi činiteľmi strany ohľadne manifestácií bez toho, že by to Ústrediu včas oznámili. Okresné a miestne organizácie žiadame, aby zachovali rovnaký postup.

Obmedzenie verejných zhromaždení a osláv DS zo strany Ústredia robí sa preto, aby sa mohli započat' v okresoch s prácami povahy informatívnej a aby bola s urýchlením skončená organizačná výstavba strany. V prvom rade je treba dokončiť zakladanie miestnych organizácií a venovať sa náboru členstva. Ďalej je žiadúce zvolať okresné pracovné schôdzky funkcionárov, na ktorých treba prejednať celkové potreby okresu, vytýčiť si ďalší pracovný program a jednotný postup vo všetkých vyskytnuvších sa potrebách.

Je potrebné, aby sa venovala zvýšená pozornosť pri organizovaní Jednotného zväzu slovenských roľníkov, Zväzu slovenských žien ako aj Zväzu slovenskej mládeže. Okresní tajomníci a funkcionári strany musia sa usilovať o to, aby strana vo vyššepomenutých organizáciách mala čo najväčší počet našich stúpcov a čelných funkcionárov a tak aby bola docielená záruka pre ďalší sľubný rozvoj DS.

V najbližšej budúcnosti zamýšľa ÚS (Ústredný sekretariát) DS konať politické kurzy pre školenie okresných tajomníkov. Je preto v záujme okresných tajomníkov, aby svoj okres vzorne organizovali, previedli všetky práce s organizáciou, aby sa mohli kurzov zúčastniť bez ujmy pre ich organizačné úkoly.

Ukladáme ďalej okresným tajomníkom, aby originál žiadosti našich členov, ktorí sa uchádzajú o miesto do štátnej alebo inej služby, predkladali spolu s dokladmi priamo na príslušné Povereníctvo, alebo ten úrad, na ktorý je žiadosť adresovaná a len opis žiadosti s doporučením okresnej alebo miestnej organizácie zasielali na ÚSDS cieľom informácie.

Žiadame, aby pokyny v tomto obežníku boli prísne dodržiavané.

S bratským pozdravom

Dr. Fedor Hodža v. r.

generálny tajomník DS.

Dokument č. 22

Prejav J. Lettricha na oberačkovej slávnosti v Modre 23. septembra 1945

Druhá svetová vojna má svoj veľký význam nielen v politickom ohľade. S novými politickými názormi uplatňujú sa aj sociálne myšlienky a reformy. Naša revolúcia má okrem politického aj sociálny význam a zmysel. Treba spravodlivo rozdeliť dôchodky a odmenu za prácu. Musíme dvíhať životnú úroveň širokých mas ľudu. V cudzine aj u nás hľadajú sa cesty, ako dôjsť k tomuto cieľu. V posledných týždňoch pozornosť verejnosti obrátená je na problém chystaného poštátneňa priemyslu, ktorý je predmetom rezolúcií, schôdzok, článkov, rečí a teraz aj porád vo vláde. Ide o najvážnejší problém hospodárskeho života, ktorý bude mať nesmierny národohospodársky, sociálny i politický dosah. Každý sa preto musí s ním možno vysporiadať. Mnohí nabádajú, aby sa poštátneňa priemyslu neriešilo prekotne a nerozvážne, iní naliehajú, aby sa poštátneňa neodkladalo. Jední chcú poštátňovať malými a strednými podnikmi počnúc všetko, až po najväčšie podniky kľúčového a ťažkého priemyslu. Druhí sú za to, aby sa poštátňili len bane, hute a kľúčový priemysel, kým ostatné odbory priemyselnej výroby, aby zostali v súkromných rukách pod prísny dohľadom štátu.

Aké je naše stanovisko k tejto veci?

Žiadame, aby bol dôsledne prevedený program čs. vlády menovite tam, kde je reč o postavení kľúčových podnikov priemyselných, prírodných a energetických zdrojov pod všeobecné štátne vedenie. Tento program je jasný a na ňom trváme. Vláda Republiky vyjadrila v ňom snahu usmerňovať, poprípade poštátňiť výrobu, ktorá má celonárodný význam. Kľúčový a zbrojný priemysel, bane, hute, elektrárne, sú určite tohoto druhu. Zachádzať však ďalej ako hovorí vládny program, je vec na pováženie, menovite, keby sa neposkytla možnosť dôkladne ju prediskutovať a premyslieť. Poštátneňa, znárodňovanie, či socializácia alebo kolektivizácia výroby je otázkou takého významu, že by v demokratickom zriadení o nej mali rozhodnúť volení zástupcovia ľudu v zákonodarnom zhromaždení. Pochybujem o tom, či je správne riešiť ju takým aktom, ako je dekrét prezidenta Republiky. Tým menej potom možno súhlasiť s tým, aby o poštátneňa mohol rozhodnúť úrad administratívnym opatrením. Myslím, že okrem poštátneňa sú aj iné spôsoby, ako znárodniť, potažne zainteresovať ľud na priemyselnej výrobe. Niektoré odvetvia treba poštátňiť, iné skolektivizovať a zas iné ponechať súkromnému podnikaniu pod dozorom štátnej moci.

Poštátňiť treba len veľký, ťažký, čiže zbrojársky, kľúčový priemysel, bane, hute a energetické zdroje. Mnoho priemyselných podnikov nemusí byť poštátnené. Postačí, keď sa skolektivizujú, keď sa zmení forma podnikania, napr. keď sa združstevnia. Tu prichádzajú do úvahy podniky, ktoré nemajú charakter kľúčového priemyslu. Družstevníctvo treba podporovať. V ňom sa uplatňujú záujmy, aké sledujeme sociálnymi reformami. Napokon národohospodárske záujmy naliehavo vyžadujú, aby boli stredné a malé podniky priemyselne nielen zachované, ale štátom kontrolované, podporované a napomáhané. Oni sú najbezpečnejšou zárukou hospodárskej stability a prosperity štátu. Od nich je do značnej miery závislý zdravý vývin výroby vôbec. Táto požiadavka sa nedá oslabovať poukazom na prežitú sústavu hospodárskeho individualizmu. V štáte, ktorý určuje ceny a mzdy, ktorý vymedzuje zisk a usmerňuje výrobu a dozerá na súkromné podnikanie, nedá sa hovoriť o liberalizme alebo individualizme. Pri riešení tohto problému musia rozhodovať len národohospodárske hľadiská a nie politické záujmy, ani politických strán, ani spoločenských vrstiev. Socializácia výroby je vecou všetkých strán a vrstiev celého národa a celého štátu, a nie záležitosťou len podnikateľa alebo len zamestnancov.